

naključnosti in nesistematičnosti na tem področju, to pa se lahko posreči samo s koncentracijo vseh sil in z jasnimi načelnimi izhodišči. Upajmo, da bomo o tem lahko nadrobneje pisali čez prihodnjih deset let.

(Iz gledališkega lista ob jubilejnem »Boršnikovem srečanju 75«)

Kronika

ALEKSANDER PERŠOLJA, NAD POLJEM JE MRAK

Književnost

Aleksander Peršolja se je s svojim pesniškim prvencem pojavil v slovenski kulturni javnosti leta 1971. Zbirka Čez noč se po svoji pomenski in formalni strukturi uvršča v tok t. i. bivanjske poezije, ki so jo v razvoj povojne slovenske lirike kot inovacijo uvedli predstavniki drugega povojnega pesniškega rodu (Dane Zajc, Veni Taufer, Gregor Strniša...), med njimi bi zlahka prepoznali najmočnejši vpliv Daneta Zajca.

Zbirka Čez noč izrablja ekspresivno, metaforično plast jezika, vendar tako, da vključuje v svoje svobodne formalne strukture predvsem »temno« metaforiko, metaforiko bivanjskih stisk, življenjskega kaosa, napetosti med smislom in ničem, ciljem in ničem. Vrsta naslovov tekstov (Kirka, Balada, Ep o nesmiselnosti, Tragični mornarji, Domino, Vsakdanjost, Trudnost, Melanholično življenje, Vihar, Škorpion, Norišnica, Strah...) izkoriščajo leksiko iz človekovega psihičnega, reflektivnega življenja, v njem pa tisti pol, ki mu je dana v tekstih funkcija odkrivanja bistva, avtentičnosti človekovega življenja. Poezija v zbirki Čez noč se izogiba konkretno predstavljuje in otipljive pojavnosti, z refleksijo išče smisel človekovega bivanja v človeku samem, ne da bi ga moral potrjevati konkretni svet. Imaginacija je nad čutno nazornostjo, zato so disonance iskanja še bolj izrazite, vsaj do ekspresionističnih in gro-

teskni vizij sveta. Iz življenjskega kaosa, v katerem se lirski subjekt krivi pod težo bivanja, iskanja nadkonvencionalnih individualnosti, se življenjska, osebna kriza ne razreši v konturah novo ubesedenega sveta, tako da ostaja na pol poti, še vedno v groteskni destrukciji sveta. Peršoljaeva prva zbirka, Čez noč, ni inovatorska v zgodovini povojne slovenske poezije, vplivi bi opazili vsaj v poeziji Daneta Zajca in delu slovenskega ekspresionizma.

Druga zbirka, Nad poljem je mrak*, (1974) nadaljuje pesniški izraz iz prve. Radikalizacija bivanjske stiske dobi v posameznih tekstih skrajno dimenzijo: refleksijo o lastni smrti (Kaj se zgodi, Na svojem grobu). Med sinhrono in diahrono vizijo sveta se v slednji izkaže zgodovina človekovega bivanja kot proces civilizacije sveta, v katerem se primarno v človekovem bistvu ne podreja nikakršni skepsi, dilemi, refleksiji. Proces spoznavanja in obvladovanja sveta onemogoča avtorefleksijo, ki lahko nastane šele ob koncu neke poti, ob približevanju cilju (Bo le prišel). Cilj ni obvladljiv in prepoznan kot jasna konkretnost niti metafizičnost, cilj je labirint (Labirint).

Večina tekstov v drugi zbirki, Nad poljem je mrak, se s svojimi naslovi motivno vrača k prvi zbirki (Melanholiija II, Obešenjaške spremembe, Notranja stran, O preroku, ki je molčal, Prihajajo, Nor podvig, Obsedenec, Ubežnik, Ko so ljudje noreli, Stiska, Odmev, Obup, Rumena luč), tako da med obema zbirkama ni opaznejšega

motivnega niti izraznega premika ali razvoja. Deloma bi v drugi zbirki opazili poizkus bega lirskega subjekta v metafiziko (Sanje, Rdeča pega) ali celo konkretno akcijo v imenu novega smisla (Je še Prometej?, Upor).

Poezija Aleksandra Peršolja ostaja v obeh do sedaj objavljenih zbirkah pod močnim vplivom v razvoju slovenske povojne poezije že doseženih stanj, zlasti bivanjske poezije iz konca petdesetih let. Iz ekspresionističnih in nadrealističnih vizij sveta in človekovega položaja v njem, z velikokrat klišejsko metaforiko in leksiko, se vizionarstvo nikoli ne ustali v trdnem programu, eshatologiji, še manj v ideji o konkretni akciji, ampak ostaja najprej pri avto-refleksiji bivanjskih stanj v njenih mejnih položajih in variantah le-teh. Poezija je zato odprta najprej okviru svoje prevladujoče tematike, iz katere pa natančnejše branje ne odčita kakih opaznejših premikov, ki bi iz središčne teme z nekaj izrazitejšimi teksti pričala o tudi taki pesniški individualnosti.

IVO ZORMAN, SONČNICA NAVADNA

Družinska kronika, kot lahko označimo roman *Sončnica navadna* Iva Zormana*, obsega v svoji retrospektivni pripovedi s spreminjanjem pripovednih perspektiv in pripovedovalcev, diahron presek propadanja meščanstva in njegove (samo)zavesti o sebi. To je kronika, ki ji v pisani paleti likov, karakterjev pisatelj razkriva rodbinski profil od pradedov do vnukov.

Kronika družine pokojnega trgovca Cagliarija, hčerke Ane Garzije in Franice ter sina Erika, ob njih pa rodu zeta Jakoba Baumana, zakonskih in nezakonskih potomcev, omogoča že v zgradbeni zasnovi izoblikovano individualizacijo likov z ustreznimi ideolo-

škimi, miselnimi in karakternimi potezami, ki so v pisateljevem izpovednem hotenju vtakane v razvoj sveta. Zavest malomeščanske, trgovske premožnosti, z moralno in socialno predestinacijo, iz katere nam Ana Garzia v svojih retrospektivnih meditacijah lušči njeno globljo strukturo, se v svojem obsojajočem in obvarujočem prebujanju s tokom pripovedi ruši v samoobtožbo in kritiko.

Sončnica navadna je posredna sodba meščanskemu sloju družbe, ki skriva za socialno trdnostjo in solidno fasado preračunljivo manipulativni, moralno izprljen karakter. Iz te moralno-etične norme, lahko jo imenujemo janzenistična, malomeščanska, izhaja temeljna pripoved in izpoved. Ana Garzia, tercijalka, janzenistka, vzgojena v krščanskem duhu v ugledni meščanski družini, doživlja v okviru lastne moralne norme, katere žrtev v bistvu je, neuspeh, poraz: prevara jo mož, za nezakonskega otroka pa sama plačuje alimente. Njen prenikav vzročno-posledični čut za usodo ljudi v njeni neposredni bližini odkriva bralcu družinske skrivnosti z detektivsko spretnostjo, s pomočjo katere se poslednje tančice odnosov v rodbini odkrijejo šele na koncu knjige. Tu je vrsta karakternih usod, v tekstu ne več uvrščenih med aktivne literarne like, marveč ostaja njihova literarna pričujočnost le spominška, dajejo celoti težo kronikalne razsežnosti. Naj bo to Anina sestra Franica s svojimi ljubezenskimi kalkulacijami, brat Erik, kopica malomeščanskih prijateljic, Anini starši ali celo liki, ki jim je dodeljena manjša, spremna akcijska vloga (spominjanje na ljubimce in ljubimke posameznih vodilnih akterjev), vsi dajejo v bogati paleti karakternih odtentkov podobo celote.

Družinsko kroniko, v kateri se grešne usode prenašajo iz roda v rod in z močjo krvi in čutov nadkriljujejo trdnost moralnih norm, dopolnjuje v drugem delu njen drugi pol, ki mu je socialna izločenost in zavest sadu zako-

* (Obzorja Maribor, 1974, opremil Rudi Španzel, str. 44.)